

Esialgne tõlge

EUROOPA KOHTU OTSUS (kümnes koda)

30. mai 2018(*)

Eelotsusetaotlus – Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus – Sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Esemeline kohaldamisala – Artikkel 3 – Artikli 9 kohaselt tehtud liikmesriikide deklaratsioon – Üleminekupension – Kvalifitseerimine – Riiklikud eelpensioniskeemid – Kindlustusperioodide liitmise põhimõtte kohaldamata jätmine artikli 66 alusel

Kohtuasjas C-517/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sąd Apelacyjny w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych'i (Gdański apellatsioonikohtu kolmas töö- ja sotsiaalkindlustuskolleegium, Poola) 20. septembri 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. oktoobril 2016, menetluses

Stefan Czerwiński

versus

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku,

EUROOPA KOHUS (kümnes koda),

koosseisus: A. Borg Barthet koja presidendi ülesannetes, kohtunikud M. Berger ja F. Biltgen (ettekandja),

kohtujurist: E. Tanchev,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku, esindaja: *radca prawny* A. Boćtruczyk,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Taani valitsus, esindajad: J. Nymann-Lindgren, M. N. Lyshøj ja C. Thorning,
- Euroopa Parlament, esindajad: A. M. Dumbrăvan ja A. Pospíšilová Padowska,
- Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: A. Norberg ja K. Pleśniak,
- Euroopa Komisjon, esindajad: D. Martin ja A. Szmytkowska,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EL) nr 465/2012 (ELT 2012, L 149, lk 4), (edaspidi „määrus nr 883/2004“), artikleid 1, 3 ja 9; samuti käsitleb taotlus artikli 66 kehtivust.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses Stefan Czerwiński ja Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku (sotsiaalkindlustusamet, Gdański osakond, edaspidi „ZUS“) vahel seoses ZUSi keeldumisega võtta üleminekupensioni määramisel arvesse sissemakseperioode, mis vastasid puudutatud isiku poolt muudes Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmesriikides tehtud tööle.

Õiguslik raamistik

Euroopa Majanduspiirkonna leping

3 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artiklis 29 on ette nähtud:

„Töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate liikumisvabaduse kehtestamiseks tagavad lepinguosalisel, nagu ette nähtud VI lisas, töötajatele, füüsilisest isikust ettevõtjatele ja nende ülalpeetavatele sotsiaalkindlustuse vallas eelkõige järgmist:

a) kõigi eri riikide õigusaktide kohaselt arvessevõetavad perioodid liidetakse kokku, et omandada ja säilitada õigus hüvitisele ja arvutada hüvitise suurus;

b) hüvitist makstakse isikutele, kes elavad lepinguosaliste territooriumil.“

4 Euroopa Majanduspiirkonna lepingu VI lisas, mida on muudetud EMP ühiskomitee 1. juuli 2011. aasta otsusega nr 76/2011 (ELT 2011, L 262, lk 33), on punktis I „Sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine“ nimetatud määrust nr 883/2004 ja selle viimaseid muudatusi.

Liidu õigus

5 Määruse nr 883/2004 põhjenduses 33 on märgitud:

„Käesoleva määrusega on vaja hõlmata riiklikke eelpensioniskeeme, tagades seeläbi nii võrdse kohtlemise kui ka eelpensionihüvitiste eksportimise võimaluse ning pere- ja tervishoiuhüvitiste määramise asjaomasele isikule kooskõlas käesoleva määruse sätetega; hõlmata ei tuleks siiski perioodide liitmise eeskirja, kuna vaid väga vähestel liikmesriikidel on riiklikud eelpensioniskeemid.“

6 Selle määruse artikkel 1 „Mõisted“ on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

x) eelpension – kõik rahalised hüvitised, välja arvatud töötushüvitis või varajane vanadushüvitis, mida makstakse teatud vanusest alates töötajatele, kes on tasustatavat tegevust vähendanud, sellest loobunud või selle peatanud kuni vanaduspensioni- või eelpensionieani, mille saamise tingimuseks pole asjaomase isiku kättesaadavus pädeva riigi tööhõiveteenistustele; varajane vanadushüvitis – hüvitis, mida makstakse enne tavalisse pensioniõiguslikku ikka jõudmist ning mille maksmist kas jätkatakse pärast nimetatud ikka jõudmist või vahetab selle välja mõni teine vanadushüvitis;

[...]“

7 Kõnealuse määruse artikli 3 „Reguleerimisala“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad järgmisi sotsiaalkindlustusliike:

[...]

d) vanadushüvitised;

[...]

i) eelpensionihüvitised;

[...]“

8 Sama määruse artikkel 6 on sõnastatud järgmiselt:

„Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, siis pädev asutus liikmesriigis, mille õigusaktide kohaselt:

- hüvitiseõiguste saamine, säilimine, kestus või taastamine,
- õigusaktidega hõlmatus või
- juurdepääs kohustuslikule kindlustusele, kohustusliku kindlustuse vabatahtlikule jätkamisele või vabatahtlikule kindlustusele või vabastus sellest,

mille tingimuseks on kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioodide täitumine, võtab vajalikul määral arvesse teises liikmesriigis täitunud kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioode, nagu oleks tegemist kohaldatavate õigusaktide alusel täitunud perioodidega.“

9 Määruse nr 883/2004 artiklis 9 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid teavitavad Euroopa Komisjoni kirjalikult artikli 1 punkti I kohastest deklaratsioonidest, artiklis 3 osutatud õigusaktidest ja kindlustusskeemidest, konventsioonidest, millega nad on ühinenud artikli 8 lõikes 2 osutatud korras, artiklis 58 osutatud miinimumhüvitistest ja artikli 65a lõikes 1 osutatud kindlustussüsteemi puudumisest ning sisulistest muudatustest. Teadetes märgitakse kuupäev, millest alates kohaldatakse käesolevat määrust liikmesriikide deklaratsioonides täpsustatud kindlustusskeemide suhtes.

2. Nimetatud teated esitatakse Euroopa Komisjonile igal aastal ja avaldatakse vajalikus

ulatuses.“

10 Määruse artiklis 66 on märgitud, et „[k]ui kohaldatavates õigusaktides seatakse eelpensionihüvitiste õiguse tingimuseks kindlustus-, töötamis- või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise perioodide täitumine, ei kohaldata artiklit 6“.

Poola õigus

11 Vastavalt 19. detsembri 2008. aasta seaduse üleminekupensionide kohta (ustawa o emeryturach pomostowych) konsolideeritud redaktsiooni (Dz. U. 2015, punkt 965) (edaspidi „üleminekupensionide seadus“) artikli 3 lõikele 1 on eritingimustes tehtavate tööde puhul tegemist töödega, mis on seotud ohuteguritega; mis võivad suure tõenäosusega põhjustada vanemas eas püsivaid tervisekahjustusi; mida tehakse loodusjõududest või tehnoloogilistest menetlustest mõjutatud eritingimustes; mis hoolimata tehniliste, korralduslike ja meditsiiniliste ettevaatusabinõude rakendamisest esitavad töötajatele nõudeid, mis ületavad nende võimekuse, mis on vananemisprotsessi tõttu juba enne pensioniea saabumist vähenenud ulatuses, mis senisel töökohal töötamist raskendab. Selle seaduse I lisas on nimekiri eritingimustes tehtavatest töödest.

12 Seaduse artikli 3 lõikes 3 on määratletud eritööd, milleks peetakse töid, millega kaasneb eriti suur vastutus ja mis nõuavad eriti suurt füüsilist ja vaimset võimekust ning mida vananemisprotsessist tingitud füüsilise ja vaimse võimekuse vähenemise tõttu enne pensioniea saabumist ei suudeta enam teha sedavõrd professionaalselt, et ei seata ohtu avalikku julgeolekut, sealhulgas teiste inimeste tervist ja elu. Sama seaduse II lisas sisaldub eritööde loetelu.

13 Üleminekupensionide seaduse artiklis 4 on loetletud tingimused, mis peavad üleminekupensionile jäämise õiguse saamiseks olema täidetud. Vastavalt sellele on töötaja:

„1) sündinud pärast 31. detsembrit 1948;

2) vähemalt 15 aastat töötanud eritingimustes või teinud eritööd;

3) vähemalt 55aastane (naiste puhul) või vähemalt 60aastane (meeste puhul);

4) sissemakseperiood ja sissemaksevaba periood naiste puhul vähemalt 20 aasta pikkune ja meeste puhul vähemalt 25 aasta pikkune;

5) enne 1. jaanuari 1999 töötanud eritingimustes või teinud eritööd üleminekupensionide seaduse artikli 3 lõigete 1 ja 3 tähenduses või [17. detsembri 1998. aasta sotsiaalkindlustusfondist makstavate pensionide seaduse (ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpiecze? Spolecznych) (Dz. U. 2016, punkt 887)] artiklite 32 ja 33 tähenduses;

6) pärast 31. detsembrit 2008 töötanud eritingimustes või teinud eritööd üleminekupensionide seaduse artikli 3 lõigete 1 ja 3 tähenduses;

7) töösuhe lõppenud.“

14 Üleminekupensionide seaduse artikli 8 kohaselt omandab töötaja, kes töötab eritingimustes selle seaduse I lisa punktide 20, 22 ja 32 tähenduses ja kes vastab artikli 4 punkti 1 ja punktide 4–7 tingimustele, õiguse üleminekupensionile, kui ta on vähemalt 50aastane (naiste puhul) või vähemalt 55aastane (meeste puhul), ja kui ta on vähemalt 10 aastat töötanud eritingimustes.

15 Vastavalt üleminekupensionide seaduse artiklile 16 lõpeb õigus üleminekupensionile päeval, mis eelneb päevale, mil omandatakse õigus sotsiaalkindlustusameti haldusalas tegutseva pensioniasutuse või mõne muu erinormides nimetatud pensioniasutuse otsusega määratud

pensionile, või päeval, mil õigustatud isik jõuab pensioniikka, või päeval, mis õigustatud isik sureb.

16 Sotsiaalkindlustusfondist makstavate pensionide seaduse (edaspidi „pensioniseadus“) artikli 6 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Sissemakseperioodide puhul on tegemist järgmiste perioodidega:

1) kindlustusperioodid;

[...]

2. Sissemakseperioodideks loetakse ka järgmisi 15. novembrile 1991 eelnevaid perioode, mille eest on tasutud sotsiaalkindlustusmaksed või mille puhul puudus kohustus tasuda sotsiaalkindlustusmaksed:

1) töötamine pärast 15. eluaasta täitumist:

[...]

d) välismaal töötavad Poola kodanikud – teiste välismaiste tööandjate juures, kui välisriigis töötamise ajal tasuti sotsiaalkindlustusmaksed Poolas [...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

17 Stefan Czerwiński, kes on sündinud 1. jaanuaril 1951, on Poolas kogutud 23 aastat ja 6 kuud sissemakseperioode ja sissemaksevabasid perioode.

18 Peale selle töötas ta aastatel 2005–2011 Saksamaal laeva teise mehaanikuna ja vanemmehaanikuna Norra laeval. Neil töötamise perioodidel tegi ta sissemakseid vastavalt Saksa ja Norra sotsiaalkindlustusasutustesse.

19 Ta esitas 12. juunil 2013 ZUSile üleminekupensioni taotluse.

20 ZUS jättis selle taotluse 31. juuli 2013. aasta otsusega rahuldamata, sest S. Czerwiński ei ole tõendanud, et ta oli 1. jaanuariks 2009 teinud 15 aastat eritööd või töötanud eritingimustes üleminekupensionide seaduse artikli 3 lõigete 1 ja 3 tähenduses, samuti ei ole ta tõendanud sama seaduse alusel kohustuslikku 25 aasta pikkust sissemakseperioodi ja sissemaksevaba perioodi.

21 S. Czerwiński esitas selle otsuse peale kaebuse.

22 Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (Gdański regionaalse kohtu seitsmes töö- ja sotsiaalkindlustuskolleegium, Poola) jättis kaebuse 28. jaanuari 2015. aasta otsusega rahuldamata. Kohus leidis, et S. Czerwiński on küll tõendanud kõnealuse seadusega nõutavat 15 aasta pikkust töötamist eritingimustes, kuid ta ei saa tugineda 25 aasta pikkuse sissemakseperioodi täitumisele, kuna sel puhul ei saa välisriigis töötatud sissemakseperioode arvesse võtta.

23 S. Czerwiński esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse Sąd Apelacyjny w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznychile (Gdański apellatsioonikohtu kolmas töö- ja sotsiaalkindlustuskolleegium, Poola), kellel tekkis üleminekupensioni kvalifitseerimisel kahtlusi.

24 Kuigi Poola ametivõimud esitasid määruse nr 883/2004 artikli 9 kohase deklaratsiooni, märkides, et üleminekupensionid kuuluvad eelpensionihüvitiste alla, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas neid pensione ei peaks käsitama vanadushüvitistena. Ta leiab siinkohal, et tuleb kindlaks teha, kas juhul, kui pädev liikmesriigi ametiasutus on määruse nr

883/2004 artikli 9 kohaselt esitatud liikmesriigi deklaratsioonis liigitanud teatava hüvitise sama määruse artiklis 3 loetletud konkreetse sotsiaalkindlustusliigi alla kuuluvaks hüvitiseks, on see lõplik või võib liikmesriigi kohus selle õigsust kontrollida.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et juhul, kui käsitada üleminekupensioni vanadushüvitisena, kuulub kohaldamisele määruse nr 883/2004 artiklis 6 sisalduv kindlustusperioodide liitmise põhimõte.

26 Kui üleminekupension peab seevastu kuuluma eelpensionihüvitiste kategooriasse, tekib küsimus, kas neile kindlustusperioodide liitmise põhimõtte kohaldamata jätmine – nii, nagu see järeldub määruse nr 883/2004 artiklist 66 – on kooskõlas ELTL artikli 48 punktist a tuleneva sotsiaalkindlustuse valdkonna kaitse-eesmärgiga.

27 Seetõttu otsustas Sąd Apelacyjny w Gdańsku (Gdański apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas liikmesriigi ametiasutus või liikmesriigi kohus võib kontrollida määruse nr 883/2004 artikli 9 kohaselt esitatud deklaratsioonis sisalduvat liikmesriigi otsust liigitada teatav hüvitis viidatud määruse artiklis 3 loetletud konkreetse sotsiaalkindlustusliigi alla kuuluvaks hüvitiseks?

2. Kas üleminekupension, mida reguleerib [seadus üleminekupensionide kohta], on vanadushüvitis määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti d tähenduses?

3. Kas eelpensionihüvitistele kindlustusperioodide liitmise põhimõtte kohaldamata jätmise korral (määruse nr 883/2004 artikkel 66 ja põhjendus 33) on sotsiaalkindlustuse valdkonnas piisavalt arvesse võetud [ELTL] artikli 48 punktist a tulenevat kaitsefunktsiooni?“

Esimese eelotsuse küsimuse analüüs

28 Esimese eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas juhul, kui pädev liikmesriigi ametiasutus on määruse nr 883/2004 artikli 9 lõike 1 kohaselt esitatud liikmesriigi deklaratsioonis liigitanud teatava sotsiaalkindlustushüvitise sama määruse artiklis 3 loetletud konkreetse sotsiaalkindlustusliigi alla kuuluvaks hüvitiseks, on liigitamise otsus lõplik või võib liikmesriigi kohus seda kontrollida.

29 Euroopa Kohus on asunud määruse nr 883/2004 artikli 9 lõike 1 kohaselt esitatud deklaratsiooniga seoses seisukohale, et liikmesriikidel on kohustus deklareerida sotsiaalkindlustushüvitisi käsitlevad õigusaktid ja kindlustusskeemid, mis jäävad nende määruste esemelisse kohaldamisalasse ja mida need liikmesriigid peavad järgima, pidades samas kinni ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud nõuetest (vt selle kohta 3. märtsi 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Malta, C-7/14, EU:C:2016:135, punkt 36).

30 Nimelt tuleneb ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest, et määruse nr 883/2004 artikli 9 lõikes 1 viidatud deklaratsioonide huvides peab iga liikmesriik hoolikalt kontrollima oma enda sotsiaalkindlustusskeeme ja vajaduse korral tunnistama need selle kontrollimise tulemusel kõnesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvaks (vt selle kohta 3. märtsi 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Malta, C-7/14, EU:C:2016:135, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Seega loob kõnealune deklaratsioon eelduse, et määruse nr 883/2004 artikli 9 alusel deklareeritud riigisisese õigusnormid kuuluvad selle määruse esemelisse kohaldamisalasse ning on põhimõtteliselt teistele liikmesriikidele siduvad (3. märtsi 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Malta, C?12/14, EU:C:2016:135, punkt 38).

32 Seevastu asjaolu, et riigisisest seadust või õigusnormi ei ole määruse nr 883/2004 artiklis 9 nimetatud deklaratsioonis mainitud, ei tõenda iseenesest, et see seadus või õigusnorm ei kuulu kõnealuse määruse kohaldamisalasse (vt selle kohta 11. juuli 1996. aasta kohtuotsus Otte, C?25/95, EU:C:1996:295, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika; ning 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus Hliddal ja Bornand, C?216/12 ja C?217/12, EU:C:2013:568, punkt 46).

33 Nimelt on Euroopa Kohus korduvalt leidnud, et määruse nr 883/2004 kohaldamisalast välja jäävate ja sinna kuuluvate hüvitiste erinevus seisneb peamiselt iga hüvitise koostisosades, eelkõige selle eesmärgis ja määramise tingimustes, mitte aga asjaolus, kas hüvitist loetakse riigisisese õiguses sotsiaalkindlustushüvitiseks või mitte (27. märtsi 1985. aasta kohtuotsus Scrivner ja Cole, 122/84, EU:C:1985:145, punkt 18; 11. juuli 1996. aasta kohtuotsus Otte, C?25/95, EU:C:1996:295, punkt 21; ja 5. märtsi 1998. aasta kohtuotsus Molenaar, C?160/96, EU:C:1998:84, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

34 Igal juhul peab riigisisene õigusakt määruse nr 883/2004 kohaldamisalasse kuulumiseks olema seotud ühe selle määruse artikli 3 lõikes 1 otsesõnu loetletud riskiga (vt selle kohta 27. märtsi 1985. aasta kohtuotsus Scrivner ja Cole, 122/84, EU:C:1985:145, punkt 19; ning 11. juuli 1996. aasta kohtuotsus Otte, C?25/95, EU:C:1996:295, punkt 22).

35 Kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas käesoleval juhul küsimuse, kas põhikohtuasjas kõnealust hüvitist tuleb kvalifitseerida eelpensionihüvitiseks või vanadushüvitiseks, on selge, et kõnealune hüvitis on seotud ühe määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 1 loetletud riskiga.

36 Kui siiski esineb kahtlusi selle kohta, kuidas liikmesriigi pädev ametiasutus on määruse nr 883/2004 artikli 9 kohaselt esitatud deklaratsioonis kvalifitseerinud sotsiaalkindlustushüvitist, on deklaratsiooni teinud liikmesriik kohustatud selle põhjendatuse uuesti üle vaatama ja seda vajaduse korral muutma (vt analoogia alusel 3. märtsi 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Malta, C?12/14, EU:C:2016:135, punkt 39).

37 Antud kontekstis on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et liikmesriigi kohtul, kes lahendab riigisisese õigusaktiga seotud vaidlust, on alati õigus hinnata kõnealuse hüvitise kvalifitseerimist tema menetluses olevas kohtuasjas ja vajaduse korral pöörduda eelotsuse küsimusega Euroopa Kohtusse, et teha kindlaks, kas õigusakt kuulub määruse nr 883/2004 esemelisse kohaldamisalasse (vt selle kohta 3. märtsi 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Malta, C?12/14, EU:C:2016:135, punkt 43).

38 Kuna asjassepuutuv liikmesriigi kohus peab sotsiaalkindlustushüvitise määruse nr 883/2004 tähenduses kvalifitseerima iseseisvalt ja lähtudes kõne all oleva sotsiaalkindlustushüvitise iseloomulikest tunnustest – esitades vajaduse korral Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse –, ei saa sotsiaalkindlustushüvitise kvalifitseerimine liikmesriigi pädeva asutuse poolt selle määruse artikli 9 alusel esitatud deklaratsioonis oleval kujul olla lõplik.

39 Nimelt saaks määruse nr 883/2004, millega soovitakse tagada töötajate liikumisvabaduse raamistikus sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine, garanteerides erinevate riigisiseste õigusaktidega seoses võrdse kohtlemise, peamine eesmärk tõsiselt kahjustada, kui igal liikmesriigil oleks lubatud jätta teatavad sotsiaalkindlustushüvitised deklaratsioonis kajastamata või

vastupidi lisada neid deklaratsiooni – ja nii määrata meelevaldselt kindlaks selle määruse kohaldamisala.

40 Seega tuleb esimesele küsimusele vastata nii, et kui liikmesriigi pädev ametiasutus on määruse nr 883/2004 artikli 9 lõike 1 kohaselt esitatud liikmesriigi deklaratsioonis liigitanud teatava sotsiaalkindlustushüvitise sama määruse artiklis 3 loetletud konkreetse sotsiaalkindlustusliigi alla kuuluvaks hüvitiseks, ei ole see lõplik. Sotsiaalkindlustushüvitise võib kvalifitseerida asjassepuutuv liikmesriigi kohus iseseisvalt ja lähtudes kõne all oleva sotsiaalkindlustushüvitise iseloomulikest tunnustest, esitades vajaduse korral Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse.

Teise eelotsuse küsimuse analüüs

41 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas üleminekupensioni tuleb pidada „vanadushüvitiseks“ määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti d tähenduses või „eelpensionihüvitiseks“ sama määruse artikli 3 lõike 1 punkti i mõttes.

42 Kõigepealt on oluline märkida, et vastus sellele küsimusele on määrava tähtsusega üleminekupensioni määramise taotluse käsitlemisel. Kui üleminekupensioni tuleb käsitada „vanadushüvitiseks“ – ja arvestades asjaolu, et niisuguse hüvitise saamise võimaluse tingimuseks on kindlustus-, töötamis- või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise perioodide täitumine –, peab liikmesriigi pädev asutus võtma vastavalt määruse nr 883/2004 artiklile 6 arvesse teises liikmesriigis või isegi teises EMP liikmesriigis täitunud perioode, nagu oleks tegemist selle asutuse asukoha liikmesriigis täitunud perioodidega. Kui üleminekupension tuleb seevastu kvalifitseerida „eelpensionihüvitiseks“, on määruse nr 883/2004 artikli 66 alusel välistatud määruse artiklis 6 ette nähtud kindlustusperioodide liitmise põhimõtte kohaldamine.

43 Mis puudutab põhikohtuasjas kõne all oleva hüvitise olemuse kindlaksmääramist, siis tuleb sedastada, et Euroopa Kohu järjepidevast praktikast nähtuvalt peab sotsiaalkindlustushüvitisi erinevate riigisiseste õigusaktide erijoontest hoolimata käsitama olemuselt samana, kui nende objekt ja eesmärk ning nende arvutusalus ja andmise tingimused on samasugused. Seevastu ei või hüvitiste liigitamisel pidada olulisteks tunnusteks puhtformaalseid tunnuseid (vt selle kohta 5. juuli 1983. aasta kohtuotsus Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, punkt 13; 18. juuli 2006. aasta kohtuotsus De Cuyper, C-406/04, EU:C:2006:491, punkt 25, ja 11. septembri 2008. aasta kohtuotsus Petersen, C-228/07, EU:C:2008:494, punkt 21).

44 Kui on vaja eristada sotsiaalkindlustushüvitiste eri liike, on Euroopa Kohus täpsustanud, et arvesse tuleb võtta iga hüvitisega kaetud riski (18. juuli 2006. aasta kohtuotsus De Cuyper, C-406/04, EU:C:2006:491, punkt 27, ja 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus Hliddal ja Bornand, C-216/12 ja C-217/12, EU:C:2013:568, punkt 52).

45 Nii iseloomustab määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punktis d nimetatud vanadushüvitisi peamiselt asjaolu, et nende eesmärk on tagada elatusvahendid isikutele, kes teatavasse ikka jõudes lõpetavad töötamise ega ole enam kohustatud end arvele võtma tööhõiveametis (5. juuli 1983. aasta kohtuotsus Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, punkt 14).

46 Isegi kui eelpensionihüvitistel on teatavad sarnasused vanadushüvitistega eseme ja eesmärgi puhul – mis on muu hulgas tagada elatusvahendid isikutele, kes on jõudnud teatavasse ikka –, erinevad eelpensionihüvitised vanadushüvitistest aga selle poolest, et nende eesmärk on seotud tööhõivepoliitikaga, kuna need aitavad kaasa pensionieale lähenevate töötajate töökohtade vabastamisele nooremate töötute jaoks; see eesmärk tekkis Euroopat tabanud majanduskriisi kontekstis (vt selle kohta 5. juuli 1983. aasta kohtuotsus Valentini, 171/82, EU:C:1983:189, punktid 16 ja 17). Samuti aitab eelpensionihüvitise määramine ettevõtja majandustegevuse lõpetamisel vähendada selliste koondatud töötajate arvu, kes on hõlmatud töötuskindlustusskeemiga (vt

analoogia alusel 11. juuli 1996. aasta kohtuotsus Otte, C-25/95, EU:C:1996:295, punkt 31).

47 Sellest ilmneb, et eelpensionihüvitised seonduvad pigem majanduskriisi, restruktureerimise, koondamiste ja ratsionaliseerimisega.

48 Peale selle tuleb rõhutada, et kuigi riiklikud eelpensioniskeemid ei kuulunud enne määruse nr 883/2004 jõustumist võõrtöötajate sotsiaalkindlustusskeemide suhtes kohaldatavate õigusnormide kohaldamisalasse, on mõiste „eelpension“ siiski kõnealuse määruse artikli 1 punktis x määratletud ja tähendab kõiki rahalisi hüvitisi, välja arvatud töötushüvitis või varajane vanadushüvitis, mida makstakse teatud vanusest alates töötajatele, kes on tasustatavat tegevust vähendanud, sellest loobunud või selle peatanud kuni vanaduspensionieani või eelpensionieani, mille saamise tingimus pole asjaomase isiku kättesaadavus pädeva riigi tööhõiveteenistustele.

49 Sama sätte kohaselt erineb „eelpension“ „varajasest vanadushüvitisest“ selle poolest, et varajast vanadushüvitist makstakse enne tavalisse vanaduspensionieani jõudmist ja selle maksmist kas jätkatakse pärast nimetatud ikka jõudmist või see asendatakse mõne teise vanadushüvitisega.

50 Neid kaalutlusi silmas pidades tuleb uurida, kas sellist hüvitist, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb pidada „vanadushüvitiseks“ määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti d tähenduses või „eelpensionihüvitiseks“ sama määruse artikli 3 lõike 1 punkti i mõttes.

51 Põhikohtuasjas kõnealuse hüvitise eseme ja eesmärgi kohta nähtub üleminekupensionide seaduse artiklist 3, eelkõige selle lõigetest 1 ja 3, et üleminekupensionieani võivad saada töötajad, kes teevad ohuteguritega seotud tööd eritingimustes, nii et see võib põhjustada püsivaid tervisekahjustusi, või mis hoolimata tehnilistest edusammudest nõuavad eriti suurt füüsilist ja vaimset võimekust, nii et vananemisprotsessi tõttu on vastav võimekus juba enne pensioniea saabumist vähenenud ulatuses, mis senist töötamist raskendab, või need töötajad, kes ei suuda enam tagada selliste eritööde tegemist nagu need, mis nõuavad eriti suur füüsilist ja vaimset võimekust ja mida vanemast eest tingitud füüsilise ja vaimse võimekuse vähenemise tõttu ei suudeta enam teha teiste inimeste tervist ja elu ohtu seadmata.

52 Isegi kui üleminekupensionieani saaja *a priori* on töötamise lõpetanud või peatanud selle kuni vanaduspensionieani nii nagu töötaja, kes saab eelpensionieani määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti x tähenduses, ei ole üleminekupension siiski seotud olukorraga tööturul majanduskriisi ajal ega ettevõtja majandusliku võimekusega ümberkorraldamise ajal, vaid üksnes töö laadiga, millel on eritööna erilised nõuded või mida tehakse eritingimustes.

53 Kuivõrd kõnealustes liikmesriigi õigusnormides on sõnaselgelt viidatud töötajate vananemisprotsessile ja selles ei ole üldse mainitud eesmärki vabastada töökohti nooremate isikute jaoks, on põhikohtuasjas kõnealune hüvitis eelkõige seotud vanadushüvitistega.

54 Põhikohtuasjas kõne all oleva hüvitise arvutusaluse kohta ilmneb eelotsusetaotlusest sisuliselt, et üleminekupensionieani summa määratakse lähtudes vanaduspensionieani summast; üleminekupensionieani seaduse artikli 14 lõikes 3 on täpsustatud, et üleminekupensionieani summa ei või olla väiksem kui pensioniseaduses sätestatud vanaduspensionieani alammäär. Vastavalt üleminekupensionieani seaduse artiklitele 18, 19 ja 20 on üleminekupensionieani saajal õigus hooldustoetusele, toitjakaotuspensionile ja matusetoetusele samade põhimõtete alusel, mis on ette nähtud pensioniseaduses.

55 Põhikohtuasjas kõnealuse hüvitise saamise tingimuste kohta tuleb märkida, et üleminekupensionieani seaduse artiklis 4 on määratletud üldtingimused, mis on seotud vanusega, töötamise kestuse ning pikkade sissemakseperioodide ja sissemaksevabade perioodide

tõendamisega; need on põhimõtteliselt nõuded, mille alusel määratakse vanaduspensioni ja mis erinevad eelpensionihüvitiste määramise tavalistest tingimustest.

56 Konkreetsemalt tuleb üleminekupensioni saamise õiguse kaotamisega seoses rõhutada, et üleminekupensionide seaduse artiklist 16 nähtub, et õigus kõnealusele hüvitisele lõpeb päeval, mis eelneb vanaduspensioni saamise õiguse päevale; Euroopa Kohtule esitatud toimik aga ei sisalda midagi, mis võimaldaks välistada, et tegemist on varajase vanadushüvitisega määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti x tähenduses, sest üleminekupensioni maksmist jätkatakse pärast tavalisse vanaduspensioniiikka jõudmist või seni, kuni üleminekupension asendatakse mõne teise vanadushüvitisega.

57 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et põhikohtuasjas kõne all oleva hüvitise eesmärgist ja arvutusaluselt ning selle andmise tingimustest nähtub, et selline hüvitis on seotud määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punktis d nimetatud vanaduse riskiga ja järelikult kuulub selle suhtes kohaldamisele kindlustusperioodide liitmise põhimõte.

58 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastata, et niisugust hüvitist, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb käsitada „vanadushüvitisena“ määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti d tähenduses.

Kolmanda eelotsuse küsimuse analüüs

59 Arvestades kahele esimesele küsimusele antud vastust, puudub vajadus kolmandale küsimusele vastata.

Kohtukulud

60 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kümnes koda) otsustab:

1. Kui liikmesriigi pädev ametiasutus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta artikli 9 lõike 1 kohaselt esitatud liikmesriigi deklaratsioonis liigitanud teatava sotsiaalkindlustushüvitise sama määruse artiklis 3 loetletud konkreetse sotsiaalkindlustusliigi alla kuuluvaks hüvitiseks, ei ole see lõplik. Sotsiaalkindlustushüvitise võib kvalifitseerida asjassepuutuv liikmesriigi kohus iseseisvalt ja lähtudes kõne all oleva sotsiaalkindlustushüvitise iseloomulikest tunnustest, esitades vajaduse korral Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

2. Niisugust hüvitist, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb käsitada „vanadushüvitisena“ määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti d tähenduses.

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: poola.